

İNCELEMELER

Bizim neslin devrimciliği

Günün birinde milliyeti milliyet yapan değişmez karakterlerin ne olduğunu buldum sanıyorum. Bu karakterler geleneklerdir

Bizler Abdülhamid devrinin çocuklarıyız. Bizim geçirdiğimiz kültür buhranını ne bizden öncekiler, ne de bizden sonrakiler geçirmemişlerdir. Bizler gelenek bağlarımızı koparmış, medeniyet bağlarıyla bağlanamamıştık. İnsanlık yolunda sarsak sarsak yürüyorduk. Bir yandan din düşmanlığı, bir yandan da Avrupa hayranlığı ilk lerimize kadar işlemiştir! Bu hayranlık Avrupanın yalnız medeniyetine karşı değildi. Sanatına, diline, dinine de karşı idi! Mâtem gösterisi olarak kolu muza siyah sargı sarmaya başlamıştık! Noel Baba için çam kesip mum ya kıyorduk! Bütün bu özentiler niçindi? «Avrupalılaştık» için değil miydi?

Tarih boyunca yeryuvarlığının üç keseği üzerine kültürünü, medeniyetini yaymış olan bu milleti yere yuvarlarken de, düştüğü yerden kaldırmış de, ne yaptığımızı biliyor muyduk? Yaptıklarımızın doğruluğunu, işriliğini gösterecek olan hangi bilime dayanıyorduk? Kalkınma işinde de öyle. Hangi milletin kalkınma tarihinden esinleniyor, kalkınma yoldamından yararlanıyorduk?

Sosyolojî bilgisine dayanabiliirdik. İlk Sosyolojî bilgimiz Gústave le Bon'un ideolojisinden ileri gidemiyordu. O le Bon ki sosyolog, metod sahibi bir bilgin değildi. Güzel yazar, yazar ken de ateş püsküren bir insandı. o kadar! Biz ise sıcağa değil, ışığa muhtahtık!

Le Bon'u geçip de Alfréde Fouillé'ye varınca, biraz duraklamıştık. O Fouillé ki hümanizmadan söz açıyordu. Medeniyet yapısının altında kültür te meli olduğunu bildiriyordu. Bu temel olmadan medeniyet yapısının kökeceğini anlatmak istiyordu. Ancak, o kadar işte!

Karanlık sürüp gidiyordu. Toplum nedir, millet nedir, kültür nedir, medeniyet nedir, bilmiyorduk. Hele gelenek ile göreneklî birbirinden hiç ayıramıyorduk. Kalkınmanın yolunu, yoldamını öğrenmiş değildik.

Mesrutiyet'e yakın devirde türk-lük şuru hiç yok değildi, vardı. O devirde Necip Asım, İzmirli Mehmet Necip'ler vardı. Mesrutiyet yıllarında da Selânikte Genç Kalemler dergisi çıkıyordu. Ancak, bütün bu çalışmalar tek insanlarındı idi. Henüz kolektif bir akım karakterini göstermemek teydi.

Türkçülük cereyanı kolektif bir

cereyan olarak Balkan savaşı yenilgisinden sonra başlar. Genç Kalemlerle başlayan edebiyat türkçülüğü, merkezi İstanbul'da olan Türk Ocakları ile aktif ve politik bir oluş kazanır. 31 Mart ayaklanmasından sonra İstanbul Dar-ülmualiminin'de yeni pedagojî hareketi başlar. Yine o tarihte önce Fındıklı'da, sonra Küçük Çamlıca'da,

Yazan:

İsmayil Hakkı Baltacıoğlu

Kamanto köşkünde açık hava sisteminde yenileşen Şems-ül-mekâtîp adlı ilk okulda yeni eğitim hareketleri olur. İstanbuş Darülfünunu Edebiyat Fakültesinde de bilimcilik ve milliyetçilik şeklinde bir reforma hareketi bellir.

Edebiyat Fakültesinde sosyolojî bilimine, sosyal bilimlere büyük bir önem veriliyordu. Ziya Gökalp başta, hepimiz bu iş için çalışıyorduk. Dersler, umumi konferanslar veriyorduk. Gökalp en çok sosyolojî metodolojisi ile, sosyal morfolojî ile uğraşıyordu. Ben eğitim, ahlâk, sanat sosyolojisi, sosyo-psikolojî ile uğraşıyordum. Durmayıp çalışıyorduk. Ancak, «toplum, kültür, medeniyet, milliyet düğümleri» bir türlü çözemiyorduk. Sosyolojî konusunda genel görüşlerimiz vardı. Yine de gerçeklere iyice yaklaşamıyorduk.

Edebiyat Fakültesi profesörü, sosyolog, psikolog, estetikçi, pedagog olarak en çok üzerinde durduğumuz konu toplum, konusu idi. Herşeyden önce sosyetenin ne olduğunu, ne olmadığını anlamak istiyorduk. Onun için sosyolojinin en büyük mümessilî olarak tanıdığımız Emile Durkheim'in üzerinde çok duruyorduk. Onun eserlerinin tizesine inceliyorduk. Onunla da kalı mıyorduk. Henri Bergson'un, sezgi, yaratıcılık felsefesine ulaşıyorduk. Ancak bütün bunları okuyup alıyorduk da bir türlü uygulayamıyorduk. Bilgimiz yalnız bir bilgi olarak kalıyordu. Bir türlü politikaya geçemiyordu.

Önce milletin tarifi ile işe başlamak gerekiyordu. Gökalp da böyle yapıyordu. Emile Durkheim'in «Jugements de néalité» terimlerini; «kıymet hükümleri, seniyet hükümleri» diye ele almıştı. Milleti, bu bölüşe göre tarif etmek için çalışıyordu. İlk olarak milliyetin

tarifini şöyle yapmıştı: «Din birliği, dil birliği.» Bu anlayış büsbütün yanlış değildi. Yalnız kusurlu idi. Milliyet bu olunca, Türk birliği anlaşılmasa bir birlik oluyordu. Türkiyenin dışında kültürü bir, dini başka olan Türkler de vardı. Kırmadaki Karaim Türkleri, Rumanya'daki Gagavuz Türkleri, Sibiryadaki Yakut Türkleri gibi.

Bir gün gelip bu tarifi yetersizliğini Gökalp da anlamış olacak ki tarifi değiştirdi. Bu sefer milliyeti «kültür birliği» diye tarif etmek istedi. Oysa ki İngilizlerle Amerikalılar, Ruslarla Polonyalılar gibi kültürü bir olup da milliyeti ayrı olan milletler de vardı. Buna karşı kültürü, ırkı bile ayrı olup da milliyeti bir olan milletler de vardı. Ayrı ırklardan, ayrı kültürlerden meydana gelen Fransızlarla, ayrı ırktan, ayrı kültürden meydana gelen İsviçreliiler gibi.

Karanlık sürüp gidiyordu. Ben Gökalp'ın iki tarifini de yetersiz buluyordum. Ancak, bunların yerine daha doğrularını koyamıyordum. Bu tutukluk çeyrek yüzyıl öncesi'ne kadar sürüp gitti. İstanbul Üniversitesi Fen Şubesinde tabiat bilimleri ile uğraşmıştım. Böylelikle Lamarek'tan beri süregelen evrim teorileriyle yakından ilgilenmiştim. Gençliğimden beri de bitkiler, hayvanlar âleminde «değişen» ile «değişmeyen» i öğrenmek benim için büyük bir istek olmuştum. Onun için frenklerin «caractère fondamental» sözü beni büyüllüyordu. İşte bu gibi görüşlerin kılavuzluğu ile bir günün birinde milliyeti milliyet yapan değişmez karakterlerin ne olduğunu buldum sanıyorum. Bu karakterler geleneklerdir. Millet milliyet birliği bir gelenek birliğidir. Böylece, milliyetin objektif bir tarifini yapmış olurdum. Benim milliyet tarif mi doğru olarak anlayabilmek için, önce gelenek (tradition) sözünden ne anladığımıza dikkat etmek gerekir. Bence gelenek, toplumun tarih boyunca değişmek bilmiyen değer hükümleridir. Gelenek (tradition) deyince görenek (routine), âdet (coutume), kalın tı (survivance) anlaşılmalıdır. Geleneklerin kötüsü olmaz.

Gelenekler hep iyidir. Gelenek milletin, kavmin, klanın özüdür. İşte dini, dil, sanat; bir olanların millet olmalarının sebebi din, dil, sanat geleneklerinin bir olmasıdır. Sonra dini, dil, sanatı ayrı olanların yine de bir millet olmalarının sebebi aralarında gelenek ortaklığı bulunmasıdır.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerle İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanıtımı

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTWRT0200416